

**You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Slovenski knazi v krakowskej arcidieceze v rokach 1921-1939

Author: Józef Ciągwa

Citation style: Ciągwa Józef. (2015). Slovenski knazi v krakowskej arcidieceze v rokach 1921-1939. "Miscellanea Historico-Iuridica" (T. 14 (2015), s. 57-74), DOI: 10.15290/mhi.2015.14.01.04

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Józef Ciągwa

Uniwersytet Śląski

e-mail: jozef.ciągwa@us.edu.pl

phone: +48 32 359 17 16

DOI: 10.15290/mhi.2015.14.01.04

Slovenskí kňazi v Krakovskej Arcidiecéze v rokoch 1920–1939

SUMMARY

Slovak Priests in the Cracow Archdiocese (1920–1939)

The delimitation of the Polish-Czechoslovakian border on July 28th 1920, carried out under the provisions of the decision of the Conference of Ambassadors, resulted in the inclusion of the nine parishes of the Nedeca deanery, which formerly had been a part of the Spiš diocese in Slovakia, into the Second Polish Republic. In Poland, the deanery was renamed as the Spisz deanery.

However, despite the revision of the political border between Poland and Czechoslovakia, until February 10th 1925 – when the concordat between the Holy See and the Second Polish Republic was signed, following which, on October 28th of the same year the *Vixdum Poloniae Unitas* bull was issued by Pius XI – the Slovak priests still remained within the jurisdiction of Ján Vojtaššák, the bishop of the Spiš diocese. The formal inclusion of the Spisz deanery to the Cracow archdiocese had been effected on the basis of the provisions of the bull. In consequence of the inclusion, the jurisdiction over the Spisz deanery was transferred to the Archbishop of Cracow, Adam S. Sapieha.

The change notwithstanding, eleven Slovak priests remained in their parishes where the shift of the political borders found them. Six of them continued working there until the end of their lives, while four remained in the now Polish territory until their repatriation to Slovakia. In 1928, the eleventh priest, František Urvay, was reassigned to the parish of Bukowina-Podszkle in the region of Orawa.

The parishes, either orphaned by or vacated by the Slovak priests, would be assigned new parish-priests, whom Adam S. Sapieha would recruit from among the Polish clergy. In August 1939, the Spisz deanery would only have one Slovak clergyman, a Trybsz-born priest, František Móš.

Key words: Slovak priests, Spiš Diocese, Cracow Archdiocese, Nedeca Deanery, Spiš Deanery, Concordat, Papal bull *Vixdum Poloniae Unitas*, Ecclesiastical Jurisdiction, Second Republic

Słowa kluczowe: słowaccy księża, diecezja spiska, archidiecezja krakowska, dekanat niedzicki, dekanat spiski, konkordat, papieska bulla *Vixdum Poloniae Unitas*, jurysdykcja kościelna, II Rzeczpospolita

V lete 1920 došlo ku zmenám štátnej hranice medzi Československom a Poľskom. Stalo sa tak správnym rozhodnutím Veľvyslaneckej konferencie z 28. júla 1920 roku o vytyčení hraníc na Tešínsku, v oblasti Čadce, na Orave a na Spiši. Začiatkom augusta 1920 rozhodnutie Veľvyslaneckej konferencie vstúpilo v platnosť. V dôsledku narušenia historickej hranice na severe Uhorska sa 23 tisíc slovenských duší – napriek svojej vôli – dostalo do Poľska.

V roku 1920 vytyčená štátna hranica v oblasti Spiša, Oravy a Čadce pretrvala – po malých úpravách v roku 1924 – do jesene 1938, keď beckovské Poľsko ukoristilo zo Slovenska 226 km², s takmer 6 tisícmi obyvateľov¹.

Na území severo-zapadného Spiša pripojeného k Poľsku, s rozlohou 170 km², bolo situovaných 14 dedín, ktoré do zmeny hraníc patrili do politického okresu Spišská Stará Ves. V abecednom poradí to boli nasledovné obce: Čierna Hora, Durštin, Falštin, Fridman, Jurgov, Kacvin, Krempachy, Lapšanka, Nedeca, Nižné Lapše, Nová Belá, Repiská, Tribš, Vyšné Lapše. Spomenuté obce patrili za 6 rokov (1920–1925) do politického spišsko – oravského okresu, so sídlom v Novom Targu², a po jeho zrušení, do novotargského okresu.

Hranice cirkevnej správy inkorporovaného územia sa nekryli s hranicami politickej administratívy. V dôsledku toho 14 spišských dedín spadalo do deviatich farností, ktoré *ab immemorabili tempore* patrili do dunajeckého dištriktu (*districtus dunaveczensis*)³, a potom do nedeckého dištriktu (*districtus nedecensis*) spišskej diecézy. K rozdeleniu dunajeckého dekanátu došlo na jeseň roku 1872. Z územia dunajeckého dekanátu vznikli dva dekanáty, t.j.: nedecký dekanát (*districtus nedecensis*) a staroveský dekanát (*districtus ó-falvensis*). Obidva pozostávali z deviatich farností⁴. Podľa Schematismov, deväť farností bývalého dunajeckého dištriktu (Frankova-Nagy, Haligocz, Hanusfalva, Lechnitz, Lessnicz, Matyasfalva, Ó-Falu, Relov, Richvald) patrilo do dištriktu Spišská Stará Ves (Ó – Falu), kým deväť farností severo-zapadného Spiša, t.j. farností, ktoré v roku 1920 pripadli Poľsku, spadalo

¹ Evolúcia poľsko-slovenskej hranice má už dosť bohatú literatúru. Z novších publikácií por.: E. Orlof, J. M. Roszkowski: *Regulacja granicy państwa na Spiszu w okresie międzywojennym (1920–1938)* W: Terra Scepusiensis. *Stáv badania o dejinách Spiša*. Levoča – Wrocław 2003, s. 893–903; M. Andráš: *Severné hranice Slovenska*. Kubko-Goral. 2. vydanie. Bratislava 2009; M. Skaloš: *Proces utvárania Slovenských hraníc ako štátnych hraníc ČSR. Historické a právne aspekty*. W: Z Dziejów Prawa. T. 5 (13). Katowice 2012, s. 139–156.

² J. Ciągwa: *Stan prawny na Spiszu i Orawie w latach międzywojennych*. W: Studia Iuridica Silesiana. T. 11. Pod redakcją A. Lityńskiego. Katowice 1986, s. 127–142.

³ Dunajecký dištrikt (*districtus dunaveczensis*) zahrňal 18 farností t. j.: Frankova-Nagy, Fridman, Haligocz, Hanusfalva, Jurgov, Kaczvink, Krempach, Labs-Alsó, Labs-Felső, Lechnitz, Lessnicz, Matyasfalva, Nedecz, Ó-Falu, Relov, Richvald, Tribs, Új-Bela. (*Schematismus venerabilis cleri almae dioecesis scepusiensis pro anno a Christo nato 1838*. Leutschovie, Typis Joannis Werthmüller, Reg. priv. Typogr., bez vročenia, s. 45–51).

⁴ Za informáciu o rozdelení Dunajeckého dekanátu ďakujem dr. Františkovi Žifčákovi a prof. Jozefovi Šimončíkovi.

do nedeckého dištriktu. Poľské *Elenchusy* nedecký dekanát nazývajú dôsledne *spišským dekanátom* (*dekanat spiski*).

Samostatnými farnosťami, t.j. zahrňujúcimi len jednu dedinu, boli v spišskom dekanáte: Kacvin, Nedeca, Nižné Lapše, Nová Belá, kým v ostatných okrem materinského kostola boli aj filiálky, a síce: do fridmanskej farnosti patrila filiálka vo Faľštine, do krempašskej filiálka v Durštine, do Vyšných Lapš – filiálka v Lapšanke, do tribeskej – filiálka v Čiernej Hore zo strany Tribša, do jurgovskej – filiálky: v Čiernej Hore zo strany Jurgova, v Repiskách a v Javorine⁵.

Rozhodnutie Veľvyslaneckej konferencie sa netýkalo hraníc cirkevnej správy, a preto deväť farností Spišského Zamaguria síce patrilo – od roku 1920 – do Krakovskej arcidiecézy, ale cirkevná jurisdikcia bola naďalej v rukách spišského diecézneho biskupa⁶. Takto bolo až do vydania pápežom – 14. novembra 1925 roku – buly *Vixdum Poloniae unitas*.

Včlenenie slovenských farností nedeckého dekanátu do Krakovskej arcidiecézy si vyžiadalo súhlas Vatikánu. V liste adresovanom Metropolitnej Kúrii, z 28. decembra 1920 roku, tak o tom píše Ministerstvo vierovyznaní a verejnej osvetu: *W odpowiedzi na pismo z dnia 24 listopada r.b. Nr 6193/20 i z 15 grudnia Nr 6473/20 w sprawie uregulowania stosunków kościelnych na przyłączonych do Polski obszarach Spisza i Orawy poczynione zostały następujące zarządzenia:*

*26 listopada r.b. Ministerstwo upoważniło Połta Polskiego przy Watykanie do wystąpienia do Stolicy Apostolskiej z propozycją przyłączenia przyznanych Polsce terytoriów Spisza i Orawy do diecezji Krakowskiej*⁷.

Na konci listu požiadavka, aby obsadzanie wakujúcych probostw następovalo w porozumieniu z Rządem Polskim⁸.

Žiaľ, nepoznáme ďalšie štádia procedúry, smerujúcej k pripojeniu ku krakovskej arcidiecéze dvoch slovenských dekanátov, t.j. nedeckého na Spiši a trstenského na Orave. Možeme len predpokladať, že Štátny Sekretariat Vatikánu posunul vybavenie veci na Varšavskú Nunciatúru. Navyše nepoznáme dátum a znenie rozhodnutia Nunciatúry.

Erigovanie kardinálom Sapiehom spišského a oravského dekanátu, čo sa nemohlo stať pred pripojením Spiša a Oravy ku krakovskej arcidiecéze, ako aj iné *facta concludentia*, nás presviedčajú o tom, že rozhodnutie Nunciatúry bolo pozitívne.

⁵ V roku 1921 jurgovská filiálka v Javorine bola pričlenená ku ždiarskej farnosti.

⁶ V rokoch 1904–1919 spravoval diecézu biskup Alexander Párvy, po jeho odchode do Budapešti generálny vikár Martin Kheberich, kapitulný vikár Štefan Mišík a kapitulný vikár Marián Blaha. Od 27. februára 1921 biskup Ján Vojaššák. (P. Zubko, M.Švárný: *Spišskí biskupi*. Spišská Kapitula, Spišské Podhradie 1996, s. 35–37; *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska*. Lúč. Bratislava 2000, s. 1050–1051, 661, 941, 115, 1474–1475).

⁷ Archiwum Krakowskiej Kurii Metropolitalnej w Krakowie (*ďalej*: AKKM). Teczka: *Spisz – Orawa w diecezji Krakowskiej 1919–1929*. Text bez paginácie.

⁸ *Ibidem*.

Cirkevná správa spišských farností v rokoch 1920–1925

Priložená tabuľka prezentuje mená a priezviská slovenských a poľských kňazov pôsobiacich na severo – západnom Spiši – v rokoch 1920–1925.

Tabuľka č. 1. Zoznam slovenských a poľských kňazov v spišských farnostiach v období provizória (1920–1923) a spišského dekanátu (1924–1925)

Roky	Farnosti							
	Fridman	Jurgov	Kacvín	Krempachy	Nedeca	Nižné Lapše	Nová Belá	Tribš
1920	Stephanus Andrassovsky	Antonius Kubasak	Joannes Pataky	Paulus Drbjak	Julius Racz	Franciscus Urvay	Franciscus Rajtsan	Michael Nyulaszi
1921	Stephanus Andraszowski	Antonius Sikora	Joannes Pataky	Andreas Hric	Julius Racz	Franciscus Urway	Franciscus Rajtsan	Michael Nyulaszi
1922	Stephanus Andraszowski	Antonius Sikora	Joannes Pataky	Andreas Hric	Julius Racz	Franciscus Urway	Franciscus Rajtsan	Franciscus Mós
1923	Stephanus Andraszowski	Antonius Sikora	Joannes Pataky	Andreas Hric	Franciscus Lassak	Franciscus Urway	Franciscus Rajtsan	Franciscus Mós
1924	Stephanus Andraszowski	Antonius Sikora	Joannes Pataky	Andreas Hric	Franciscus Lassak	Franciscus Urway	Franciscus Rajtsan	Franciscus Mós
1925	Stephanus Andraszowski	Antonius Sikora	Franciscus Lassak	Andreas Hric	Franciscus Lassak	Franciscus Urway	Andreas Hric	Franciscus Mós
								Franciscus Rajtsan

Pramene: *Schematismus alinae dioecesis scypsiensis pro anno a Christo nato MCMXX. Ab erecta sede episcopali 144. Tmava, Typis „Leo“ 1920; Elenchus reuerabilis dioeceseos Cracoviensis S. Sedis Apostolicae immedie subiectae pro Anno Domini 1922. Cracoviae, Typis Ephemeridum „Głos Narodu“ 1922, s. nepaginovaná strana, po strane 60; Elenchus ...pro Anno Domini 1925. Cracoviae, Typis Ephemeridum „Głos Narodu“ 1925, s. 187–191.*

Uvedené v tabuľke údaje sú niekedy skreslené. Napríklad dekan Ján Pataky je v nej uvedený ako kadvínsky farár v rokoch 1923–1925, aj keď už 27. decembra 1922 odišiel na Slovensko. Tak isto bolo v prípade Vojtecha Pataky, ktorého *Elenchus* uvádza ako farára vo Vyšných Lapšiach – v rokoch 1923–1924, aj napriek tomu, že na Slovensko odišiel 17. decembra 1922.

Po prvýkrát spišské a oravské farnosti, ako súčasť krakovskej arcidiecézy, vymenúva krakovský *Elenchus pro anno Domini 1922*, nie však v podobe dekanátov (spišského a oravského), ale vo formulácii *Scepusia et Orava. Partes adnexae Reipublicae Poloniae. Parochiae in Administratione Apostolica*. Citovaný *Elenchus* vymenúva nacionálne dušpastierov deviatich spišských farností, s uvedením roku narodenia a ordinovania kňazov; tiež s počtom duší (*numerus animarum*) a s označením pošty. Podľa *Elenchusu*, dekanom farnosti poľskej časti Spiša bol Joannes Pataky, zároveň farár v Kacvine; farárom vo Fridmane – Stephanus Andraszowski; administrátorom v Jurgove – Antonius Sikora; farárom v Krem-pachoch – Andrej Hric; farárom v Lapšiach Nižných – Franciscus Urway; farárom v Lapšiach Vyšných – Adalbertus Pataky; farárom v Nedeci – Julius Rać; farárom v Novej Belej – Franciscus Rajtsan; administrátorom v Tribši – Franciscus Mós⁹.

Porovnanie horeuvedených údajov s údajmi, ktoré uvádza spišský schematismus z roku 1920 ukazuje, že v priebehu troch rokov nastali tri personálne zmeny: 1. dekanom nedeckého dištriktu, išpektorom základných škôl, a jurgovským farárom bol v roku 1920 Anton Kubásak. Po jeho smrti (6. apríla 1921) dekanom bol menovaný Ján Pataky, a do Jurgova prišiel ako administrátor, jablonský rodák, Anton Sikora. Po odchode – už v roku 1920 – Pavla Drbjáka na Slovensko (do Novej Vsi)¹⁰, krempašskú faru spravoval Andrej Hric z Biacoviec. Konečne na faru v Tribši prišiel po Michalovi Nyulášim – ako administrátor – František Mós¹¹.

Obdobie medzi augustom 1920 a začiatkom júla 1923 roku je akýmsi provizóriom, v ktorom krakovský arcibiskup, nesúc si istý stanoviska varšavskej Nunciatury ako aj dvoch ministerstiev (Ministerstva zahraničných vecí a Ministerstva vierovyznaní a verejnej osvety), vyčkával, a vybavoval len neodkladné záležitosti. Ku príkladu kladne reagoval na žiadosť slovenských kňazov o materiálnu pomoc. V liste Krajskému úradu prosí o pozitívne vybavenie ich prosby, vzhľadom na to, že kongrua v Uhorsku bola vždy oveľa

⁹ *Elenchus venerabilis cleri dioeceseos Cracoviensis S. Sedi Apostolicae immediate subjectae pro anno Domini 1922*. Cracoviae. Typis Ephemeridum „Głos Narodu“, 1922, text bez paginácie po strane č. 60.

¹⁰ „1917 Adstor in Krempach, 1920 Vicarius Slov. in Nováves“. (*Schematismus almae Dioecesis Scepusiensis pro Anno a Christo nato MCMXL. Ab erecta Sede Episcopali* 164, s. 142. „Roku 1921 odišiel z Krempach adm. Pavol Drbják...“. (F. Mós: *Roky 1918–1939 na severnom Spiši*. Bratislava 1944, s. 9).

¹¹ *Schematismus almae Dioecesis Scepusiensis pro anno a Christo nato MCMXX. Ab erecta Sede Episcopali* 144. Trnava, Typis „Leo“ 1920, s. 49–52.

vyššia ako na území Poľska. Po úmrti nedeckého farára, Júliusa Rácza, rodáka z Kežmarku, poslal do Nedece poľského kňaza Franciszka Łasaka. O niečo neskôr menoval dekanom poľskej časti Zamaguria Jána Pataky, a v jeseni 1923 Štefana Andrášovského dekanom spišského dekanátu. Tri posledné skutočnosti dokazujú realizáciu jurisdikcie krakovským kardinálom.

Na druhej strane nevedel o tom, že dvaja slovenskí dušpastieri, rodáci zo Spišského Podhradia, opustili územie Poľska. Dozvie sa o tom od Krajského úradu (z listu z 15. mája 1923)¹². Až 7. júla 1923 napísal Krajskému úradu v Krakove: *Na reskrypt z dnia 15 maja br. L.V-3509 ex 1923, po zasięgnięciu dokładnych informacji ze strony XX. Dziekanów Orawskiego i Spiskiego oznajmiamy:*

1. że proboszcz z Kacwina Ks. Jan Pataky dniu 27 grudnia 1922 r. wyjechał do Czechosłowacji dla objęcia probostwa;
2. toż samo administrator parafii w Łapszach Wyżnych Ks. Wojciech Pataky w dniu 17 grudnia opuścił granice Rzeczypospolitej¹³.

Ešte skôr, 30. júna 1923, spišský dekan, prešovčan Štefan Andrášovský, písal o tom Sapiehovi. V liste navyše informoval kardinála, že Ján Pataky je farárom v Ľubici a Vojtech Pataky farárom v Žakovciach¹⁴.

Odchod na Slovensko troch kňazov (v 1920 a 1922 roku), bez súhlasu krakovského arcibiskupa, a so súhlasom biskupského úradu v Spišskej Kapitule, ktorý menovaných disponoval na fary v Novej Vsi, Ľubici a Žakovciach, je dôkazom, že jurisdikcia¹⁵ nad slovenskými kňazmi patrila vtedy spišskej biskupskej vrchnosti nielen v teórii ale aj v praxi. Zdá sa, že mlčky (*tacitus consensus*) to uznával aj krakovský hodnostár. Krakovský arcibiskup uznával jurisdikciu biskupa Jána Vojtaššáka aj v dvoch iných prípadoch: menovania Antona Sikoru kaplánom (neskôr administrátorom) v Jurgove, v čase keď farár Kubasák bol nažive; pripojenia Javoriny (jurgovskej filiálky) do ždiarskej fary.

Popísané skutočnosti dokazujú, že v rokoch 1920–1922 jurisdikciu nad deviatimi slovenskými farnosťami, pripojenými k II. Poľskej Republike vykonával čiastočne krakovský arcibiskup a čiastočne sídelný biskup spišský, aj keď formálne jurisdikcia patrila výlučne biskupovi Vojtaššákovi.

Vráťme sa teraz do času, keď do slovenského kolektívu dušpastierov prišli prví dvaja poľskí kňazi.

¹² Wojewoda Krakowski, L.V-3509-ex 1923, do Konsystorza, 15 maja 1923 r. (AKKM, Teczka: *Spisz-Orawa w diecezji Krakowskiej 1919–1929*. Bez paginácie.

¹³ *Ibidem*. V roku 1921 odišiel z Krempách adm. Pavol Drbják, roku 1922 Patakovi, Ján, farár v Kacvíně a Vojtech, farár vo Vyšných Lapšiaci. (F.Moš: *Roky ...*, s. 9).

¹⁴ AKKM, Teczka: *Spisz – Orawa w diecezji Krakowskiej 1919–1929*. Dokument bez paginácie.

¹⁵ *Jurysdykcja* (łac. *prawo sądzenia*), *władza rządzenia* (*potestas regiminis*) w Kościele uprawniająca do kierowania postępowaniem wiernych odpowiednio do celu i zadań Kościoła; różni się od władzy uświęcania (*potestas sacrificandi*) i władzy nauczania (*potestas docendi*). (E. Wileńska: hasło *Jurysdykcja*. W: *Encyklopedia Katolicka. Tom VIII: Język – Kino*. Katolicki Uniwersytet Lubelski. Lublin 2000, s. 267).

6. apríla 1921 zomrel v Jurgove nedecký dekan a školský inšpektor, zároveň aj jurgovský farár – Anton Kubasák. V Tatranskej Bialke bol vtedy farárom, zároveň aj dekanom zakopanského dekanátu – Jan Madej. A práve preto, keďže to bol držiteľ najvyššieho cirkevného úradu v tejto oblasti, sacerdos Madej odbavil pohrebný obrad. Počas pohrebnej kázne povedal jednu vetu, ktorá pobúrila jurgovských farníkov, a síce, že *nebohý narodil sa v krajine slovenskej, ale odpočívaj, hoci to nechcel, bude v zemi poľskej*¹⁶. Pobúrený dav sa len ťažko podarilo ukládať. Nepremyslená veta bialčianskeho farára, urážajúca národné ctenie jurgovských Slovákov, mohla mať vážne politické následky¹⁷.

Po nebohom Kubasákovi funkciu dekana bývalého nedeckého dištriktu prevzal kacvinský farár (od roku 1922 spišský dekan) Ján Pataky¹⁸. Administrátorom jurgovskej farnosti sa stal – v roku 1921 – rodák z Jablonky na Orave, ináč horlivý polonizátor, Anton Sikora (1893–1956), ktorého do Jurgova poslal biskup Vojtaššák¹⁹. Máme dôkazy, že kňaz Sikora uznával jurisdikciu biskupa Vojtaššáka, aj keď – z prehnanej opatrnosti – v niektorých veciach prosil o rozhodnutie tak spišského biskupa, ako aj krakovského arcibiskupa.

Na druhej strane prof. Jagelovskej univerzity – Władysław Semkowicz – nepriamo popierał Vojtaššákovu jurisdikciu. Vážne znepokojený správou, že – v auguste 1921 roku – jurgovský administrátor hľadá pomoc u spišského biskupa, a že ho má, počas jeho zdravotnej dovolenky suplovať slovenský kňaz František Moš, poľský historik tak písal rektorovi krakovského kňazského seminára: *ks. Sikora lada dzień może parafię opuścić .. a administrację w Jurgowie obejmie ksiądz z sąsiedniego Trybsza, Słowak-Czechofil zdecydowany, który nam tu wiele może poszkodzić, jak szkodzi w Trybsiu, gdzie trzeba było posłać wojsko i aresztować 11 ludzi. Rzecz cała nabiera szczególnej wagi politycznej w obecnym momencie z tego względu, że właśnie rozstrzyga się sprawa przynależności Jurgowa ewentualnie przyłączenia doń Jaworzyny i na dobrym nastroju ludności ogromnie nam zależy*.

¹⁶ F. Moš: *Roky 1918–1939 na severnom Spiši*. Bratislava 1944, s. 9.

¹⁷ F. Moš, *op. cit.*, s. 9. Pohnuté udalosti z pohrebu farára Antona Kubasáka poznám tiež z rozprávania môjho otca, Jána Čongvu (1901–1977), svedka pohrebnej kázne.

¹⁸ *Elenchus venerabilis cleri dioeceseos Cracoviensis, S. Sedis Apostolicae immediate subjectae, pro anno Domini 1922*. Cracoviae, Typis Ephemeridum Głos Narodu, 1922. Pagina bez číslovania, s titulom *Scepusia et Orava. Partes adnexae Reipublicae Poloniae*.

¹⁹ *Ibidem*. V spomienkach, napísaných v Jurgove v roku 1947, kňaz Sikora píše, že do Jurgova ho poslal spišský biskup Ján Vojtaššák: To [pripojenie Jurgova a iných spišských obcí k Poľsku – pozn. autora] stało się w 1920 roku. Ja byłem wówczas wikarjuszem w Podwilku na Orawie i stamtąd na skutek pisma ks. Jana Wojtasiaka, biskupa spiskiego, byłem przeniesiony do Jurgowa na wikarjusza, później po śmierci ks. Kubasaka, na administratora parafji. (*Roku Pańskiego 1947*. In: *Pamiętnik komitetu budowy kościoła parafialnego w Jurgowie*). Citovaný prameň sa nachádza v jurgovskom farskom úrade.

*Z powyższych względów ośmielam się zwrócić do Przewielebnego Ks. Rektora, ... z gorącą prośbą, by raczył jeszcze raz interweniować w tej sprawie w Konsystorzu biskupim ew. u ks. Biskupa, gdyż Jurgów obecnie ani dnia nie może pozostawać pod opieką księdza – Słowaka i to jeszcze człowieka nam niezyczliwego*²⁰.

Druhým poľským kňazom v bývalom nedeckom dekanáte bol Franciszek Łasak. Totiž 23. mája 1922 zomrel v Nedeci tamojší slovenský farár, rodák z Kežmarku, Július Rácz (1869–1922). Už v nasledujúci deň – 24. mája – sa náčelník spišsko-oravského okresu – Jan Bednarski – obrátil na Krajský úrad v Krakove s prosbou o intervenciu vo veci menovania nedeckým administrátorom kňaza poľskej národnosti.: *Powierzenie administracji osieroconej, kapłanowi Polakowi byłoby tak ze względów narodowych jak i politycznych bardzo wskazanym – niemniej byłoby pożądanym, ażeby Książęco-Biskupi Konsystorz w tej sprawie bezzwłocznie interweniował i obsadził tę tak bardzo ważną placówkę, jednostką, należycie ukwalifikowaną do pracy kresowej*²¹. Nemáme priame dôkazy o tom, že sa Krajský úrad rozhodol intervenovať v predmetnej veci²².

Krakovský cirkevný hodnostár konal pomaly. Až po dvanástich mesiacoch od smrti farára Júliusa Rácza, t.j. 1. júna 1923, zveril – len na dva mesiace – vedenie farnosti Slovákov, Jánovi Pataky, spišskému dekanovi a karcvinskému farárovi. Následne, 1. augusta 1923, menoval administrátorom Nedec Františka Łasaka. V dopise – zo septembra 1923 – adresovanom Krajskému úradu v Krakove – krakovský arcibiskup takto zdôvodňoval svoje rozhodnutie: *Brak dostatecznej liczby księży diecezjalnych skłonił nas do powierzenia dwóch tych sąsiednich parafii jednemu silnemu, zdrowemu i ochocemu Kapłanowi Polakowi*²³.

* * *

Po období, ktoré sme nazvali provizóriom nastáva určitá stabilizácia pomerov, ktorej externým znakom je zriadenie krakovským arcibiskupom spišského dekanátu. *Terminus a quo* tej jednotky územnej spravy, teritoriálne totožnej s nedeckým dekanátom, môžeme určiť len približne, na začiatok októbra

²⁰ List prof. Władysława Semkowicza – písaný v Jurgove 4. augusta 1921 – rektorovi kňazského seminára v Krakove. (AKKM, Akta Parafialne, ďalej APA 79 (Jurgów). Treba si povšimnúť, že prof. Semkowicz všemožne presadzoval tézu, že rozhodujúcim znakom národnosti je reč. V prípade kňaza Móša robil ale výnimku: vedel predsa, že menovaný pochádza z Tribša, a že v každodennom styku používa tak zvané goralské nárečie, ktoré poľská jazykoveda považuje za jednoznačne poľské, a napriek tomu Františka Móša nazýva Slovákom.

²¹ Pismo starosty spisko-orawskiego (L. 3387/22), z 24. mája 1922 r., do Prezydium Województwa. (AKKM, APA 211, (Niedzica); dokument bez paginácie).

²² Za nepriamy dôkaz môžeme považovať dopis krakovského arcibiskupa – zo 4. septembra 1923 – adresovaný Krajskému úradu.

²³ AKKM, APA 211, (Niedzica). Dokument bez paginácie. František Łasak, narodený v roku 1887 v Tarnave pri Suchej, prišiel na Spiš z neďalekej farnosti Maniow.

1923 roku. Je síce pravda, že už v liste Krajskému úradu zo 7. júla 1923 píše Kúria o informácii dekanov spišského a oravského²⁴, lenže až po troch mesiacoch, t.j. 5. októbra 1923 Kúria informuje Krajský úrad o menovaní kňaza Štefana Andrášovského, farára vo Frídmáne, dekanom spišského dekanátu²⁵. Spišský dekanát, v roku 1926 teritoriálne zväčšený, pretrval do počiatkov septembra 1939.

V celom období existencie spišského dekanátu sme nestretli ani jeden prípad výkonu jurisdikcie spišským biskupom, aj keď formálne až do jesene 1925 roku, t.j. do pápežskej buly *Vixdum Poloniae unitas*, cirkevná jurisdikcia prislúchala spišskému ordinárovi.

V 1924 roku v spišskom dekanáte pôsobili piati slovenskí dušpastieri (Štefan Andrášovský, František Urvay, Andrej Hric, František Móš, František Rajtšán). 28. februára 1925 zomrel vo Vyšných Lapšiach farár František Rajtšán, rodák z Liptovského Hrádku²⁶.

V roku 1925 v spišskom dekanáte pracovali štyria slovenskí kňazi: Štefan Andrášovský, František Urvay, Andrej Hric a František Móš.

Cirkevná správa spišského dekanátu v rokoch 1925–1939

Cirkevná jurisdikcia spišského ordinára končila v jeseni 1925 roku. Stalo sa tak v dôsledku poľsko-vatikanského konkordátu z 10. februára 1925²⁷, a pápežskej buly *Vixdum Poloniae unitas* zo 14. novembra 1925 roku²⁸. Článok IX. Konkordátu zakotvoval totožnosť hraníc pohraničných diecéz z politickými hranicami Poľskej republiky: *Żadna część Rzeczypospolitej Polskiej nie będzie należała do biskupa, którego siedziba znajdowałaby się poza granicami Państwa Polskiego*.

Pápežská bula delila územie Poľska na päť cirkevných provincií, a to: I. *Gnesnensi et Posnaniensi*, II. *Varsoviensi*, III. *Vilnensi*, IV. *Leopoliensi*, V. *Cra-*

²⁴ List Kúrii Krajskému úradu, zo 7. júla 1923, L.6664/23. (AKKM, Teczka: *Spisz – Orawa w diecezji Krakowskiej 1919–1929*. Dokument bez paginácie).

²⁵ List Kúrii Krajskému úradu z 5. októbra 1923. *Ibidem*.

²⁶ AKKM, *Protokół czynności Konsystorza Księżęco – Biskupiego Diecezji Krakowskiej w Krakowie w roku 1925*. Pisma oznaczone sygnaturami: 2399, 2425, 2535; *Notificationes*, 1925, Nr IV.–VI., s. 24.

²⁷ Konkordat pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską, podpisyany w Rzymie dn. 10 lutego 1925 r. (Ratyfikowany zgodnie z ustawą z dn. 23 kwietnia 1925 r. Dz.U.R.P. z 1925 r. Nr 47, poz. 324). (Dz.U.R.P. z 1925 r., Nr 72, poz. 501).

²⁸ Text buly pozri in: *Notificationes e Curia Principis Metropolitae Cracoviensis*. A.D. 1926, Nr. I–II., s. 1–4. Neformálnym titulom buly – *Vixdum Poloniae unitas* – sú začiatkové slová prvej vety textu: *Vixdum Poloniae unitas, post diuturnam catholicæ illius Nationis sub diversis regiminibus divisionem, mirabiliter, divina Providentia opem largiente, restituta est, statim necitas omnibus apparuit nedum civiles sed etiam potissimum religiosas res ibidem ordinandi*. Formálny titul buly prízvukuje jej obsah: *Ditionis Polonicae de nova dioecesium latini ritus circumscriptione*.

*coviensi*²⁹. Do piatej provincie patrila: Krakovská metropola a štyri sufragánie (Tarnovská, Kielecká, Čenstochovská a Katovická). Bula vymenúva ďalej dekanáty tak arcidiecéz ako aj sufragánii. Ku Krakovskej arcidiecéze boli takto pripojené – po prvýkrát v dejinách – dva slovenské dekanáty – spišský a oravský: *Ad Cracoviensem archidioecesim, ..., in palatinatu Krakow, spectabunt decanatus: ... Oraviensis, Scepusiensis. ... Fines australes dioecesis patebunt usque ad fines politicos inter Rempublicam Poloniae et Rempublicam Cecoslovachiae*³⁰.

V roku 1926 spišský dekanát výrazne zväčšil svoje územie, a to pričlenením k deviatim, pôvodne čisto spišským farnostiam, troch mimospišských farností, t. j.: Bukowina, Harklowa, Maniowy, a dvoch filiálok: Ostrowsko (filiálka Bialky); Sromowce Wyżne (filiálka farností Maniowy).

Dekanom tejto jednotky územnej cirkevnej správy bol Joannes Madej, narodený v roku 1875 v Izdebniku, farár v Bialke. Doterajší dekan spišského dekanátu – Štefan Andrášovský – bol v tom roku menovaný vice – dekanom³¹. Načim však poznamenať, že kňaz Madej spravoval funkciu dekana len tri roky. Od roku 1929 až do svojej smrti, v roku 1937, dekanom spišského dekanátu bol zase Štefan Andrášovský³².

Pripojením k spišským farnostiam podhalských farností, ľudnatejších od farností Spišského Zamaguria³³, sa ustúpilo od historického rázu spišského dekanátu, a tým sa otvorila možnosť rozbijania svojráznosti Spiša, resp. cesta polonizácie slovenských farníkov. Tak sa našťastie nestalo. Takto koncipovaná jednotka cirkevnej správy pretrvala do jesene 1939, t. j. do pripojenia 9 spišských farností k prvej Slovenskej republike. O rok skôr – v jeseni 1938 roku – bola zo Spiša pripojená k Poľskej republike – okrem iných území – Javorina³⁴ a Lesnica.

²⁹ *Notificationes* ..., s. 1.

³⁰ *Notificationes*..., s. 3; J. Wiślicki: *Konkordat. Studium prawne*. Lublin 1926, s. 179.

³¹ *Elenchus venerabilis cleri archidioeceseos Cracoviensis. Pro Anno Domini 1926*. Cracoviae. Typis Drukarnia Polska 1926, s. 150–156.

³² Prinavrátieniu funkcii dekana Štefanovi Andrášovskému pomohla rezignácia dekana Madeja: *Ponawiam moją prośbę wniesioną w dniu 27 lipca 1927 r. L. 19 – o zwolnienie mię z obowiązków dziekańskich na Spiszu – gdyż z powodu niemożliwej komunikacji Białki ze Spiszem – nigdy nie będę w stanie spełniać tych obowiązków w należyty sposób*. (List ks. Madeja do Kurii, z 17 kwietnia 1928 r.; AKKM, Teczka: Spisz – Orawa w diecezji Krakowskiej 1919–1929. Dokument bez paginácie).

³³ V roku 1925 žilo v 13 dedinách spišského dekanátu 8660 katolíkov, kým o rok neskôr: *In toto Decanatu Scepusiensi, qui complectitur 32 pagos. N.A.: Cath. 20137. (Elenchus venerabilis cleri dioeceseos Cracoviensis S. Sedi Apostolicae immediate subjectae nec non territorii Scepusiae et Oravae Reipublicae Poloniae adnexi. Pro Anno Domini 1925*. Cracoviae. Typis Ephemeridum „Głos Narodu”, 1925, s. 191; *Elenchus venerabilis cleri archidioeceseos Cracoviensis. Pro Anno Domini 1926*. Cracoviae. Typis Drukarnia Polska. 1926, s. 156).

³⁴ Poľským dušpastierom bol v Javorine Jan Tobolak, zakopanský farár. Doposiaľ však nevieme, či arcibiskup Sapieha stihol – v priebehu 9 mesiacov – formálne pripojiť Javorinu k spišskému dekanátu.

Tabuľka č. 2. Zoznam kňazov spíského dekanátu v rokoch 1926–1939

Roky	Farnosti									
	Fridman	Jurgov	Kacvín	Krempachy	Nedeca	Nižné Lapše	Nová Belá	Tribš	Vyšné Lapše	Bukowina
1926	Stephanus Andraszowski	Antonius Sikora	Franciscus Lasak	Franciscus Mos	Franciscus Lasak	Franciscus Urvay	Franciscus Mos	Andreas Hryc	Andreas Hryc	Blasius Laciak
1927	Stephanus Andraszowski	Antonius Sikora	Franciscus Lasak	Franciscus Mos	Franciscus Lasak	Franciscus Urvay	Franciscus Mos	Andreas Hryc	Andreas Hryc	Blasius Laciak
1928	Stephanus Andraszowski	Antonius Sikora	Franciscus Lasak	Franciscus Mos	Franciscus Lasak	Franciscus Urvay	Franciscus Mos	Andreas Hryc	Andreas Hryc	Blasius Laciak
1929	Stephanus Andraszowski	Antonius Sikora	Jsephus Świstek	Franciscus Mos	Jsephus Świstek	Franciscus Urvay	Franciscus Mos	Adamus Duszyk	Andreas Hryc	Blasius Laciak
1930	Stephanus Andraszowski	Antonius Sikora	Jsephus Świstek	Franciscus Mos	Jsephus Świstek	Stanislawus Wciślak	Franciscus Mos	Adamus Duszyk	Adamus Duszyk	Blasius Laciak
1931	Stephanus Andraszowski	Antonius Sikora	Jsephus Świstek	Franciscus Mos	Jsephus Świstek	Stanislawus Wciślak	Adamus Duszyk	Adamus Duszyk	Adamus Duszyk	Blasius Laciak
1932	Stephanus Andraszowski	Antonius Sikora	Jsephus Świstek	Franciscus Mos	Jsephus Świstek	Stanislawus Wciślak	Adamus Duszyk	Adamus Duszyk	Adamus Duszyk	Blasius Laciak
1933	Stephanus Andraszowski	Antonius Sikora	Jsephus Świstek	Franciscus Mos	Jsephus Świstek	Stanislawus Wciślak	Adamus Duszyk	Adamus Duszyk	Adamus Duszyk	Blasius Laciak
1934	Stephanus Andraszowski	Antonius Sikora	Jsephus Świstek	Franciscus Mos	Jsephus Świstek	Stanislawus Wciślak	Adamus Duszyk	Adamus Duszyk	Adamus Duszyk	Blasius Laciak
1935	Stephanus Andraszowski	Antonius Sikora	Jsephus Świstek	Franciscus Mos	Jsephus Świstek	Stanislawus Wciślak	Adamus Duszyk	Adamus Duszyk	Adamus Duszyk	Blasius Laciak

Elencius na rok 1932 nebol vydaný

Roky	Farnosti											
	Fridman	Jurgov	Kacvin	Krempachy	Nedeca	Nižné Lapše	Nová Belá	Třibř	Vyšné Lapše	Bukovina	Harklowa	Mantowy
1936	Stephanus Andraszowski	Antonius Sikora	Jsephus Świstek	Franciscus Mos	Antonius Haczek	Stanislawus Wciślak	Franciscus Mos	Joannes Gullielmus	Stanislawus Wciślak	Blasius Laciak	Albinus Marszałek	Joannes Chrobakiewicz
1937	Stephanus Andraszowski/ Albinus Marszałek	Antonius Sikora	Jsephus Świstek	Franciscus Mos	Antonius Haczek	Stanislawus Wciślak	Franciscus Mos	Joannes Gullielmus	Stanislawus Wciślak	Stanislaus Fox	Albinus Marszałek	Joannes Chrobakiewicz
1938	Albinus Marszałek	Antonius Sikora	Jsephus Świstek	Franciscus Mos	Antonius Haczek	Stanislawus Wciślak	Franciscus Mos	Joannes Gullielmus	Stanislawus Tomczyk	Stanislaus Fox	Albinus Marszałek	Joannes Chrobakiewicz
1939	Josephus Pitorak	Antonius Sikora	Jsephus Świstek	Franciscus Mos	Antonius Haczek	Stanislawus Wciślak	Franciscus Mos	Joannes Gullielmus	Stanislawus Wciślak	Stanislaus Fox	Albinus Marszałek	Joannes Chrobakiewicz

Pramene: Elenchus venerabilis cleri Archidioeceseos Cracoviensis pro Anno Domini 1926. Cracoviae. Typis Drukarnia Polska. 1926, s. 150–156; ... pro Anno Domini 1927, s. 156–163; ... pro Anno Domini 1928, s. 105–109; ... pro Anno Domini 1929, s. 105–109; ... pro Anno Domini 1930, s. 105–110; ... pro Anno Domini 1931, s. 107–112; ... pro Anno Domini 1933, s. 104–109; ... pro Anno Domini 1934, s. 117–122; ... pro Anno Domini 1935, s. 117–122; ... pro Anno Domini 1936, s. 117–122; ... pro Anno Domini 1937, s. 117–122; ... pro Anno Domini 1938, s. 117–122; ... pro Anno Domini 1939, s. 125–130.

Údaje tabuľky nie sú vždy presné. Ku príkladu Andreja Hrica *Elenchus* uvádza ako lapšanského farára v rokoch 1928–1929, napriek tomu, že už v roku 1927 pôsobil v trnavskej diecéze.

V roku 1926 v deviatich spišských farnostiach pracovali tiež, ako rok predtým, štyria slovenskí kňazi (Š. Andrášovský vo Fridmane; A. Hric v Tribši a vo Vyšných Lapšiach; F. Moš v Novej Belej a v Krempachoch; F. Urway v Nižných Lapšiach) a dvaja poľskí kňazi (F. Łasak v Nedeci a Kacvine; A. Sikora v Jurgove). Tak isto bolo v roku 1927. V nasledujúcom roku (1928) však poľských kňazov (Antoni Sikora, Franciszek Łasak, Stanisław Wciślak, Adam Duszyk) bolo už viac, ako slovenských (Š. Andrášovský, F. Urway, F. Moš).

V roku 1927 sa tribšský a vyšnolapšanský administrátor A.Hric rozhodol vrátiť na Slovensko, čo umožnilo obsadenie tribšskej fary (tribšskej už v roku 1928) ďalším poľským kňazom, t. j. Adamom Duszykom³⁵. Sacerdos Duszyk, narodený v Morawici pri Krakove, ordinovaný v roku 1917, bol administrátorom tribšskej farnosti v rokoch 1928–1932, v rokoch 1930–1934 zároveň administrátorom farnosti Vyšné Lapše.

Návrat Andreja Hrica na územie Československej republiky nebol jednoduchý. V dopise z 1. apríla 1927 Andrej Hric písal krakovskému kardinálovi, že sa chce vrátiť na Slovensko: *W ostatnich czasach podjąłem starania w sprawie mego powrotu do Słowacji i uzyskałem już przyjęcie przez Biskupa*. Krakovské ústredie nesúhlasilo s Hricovou prosbou: *W odpowiedzi na pismo z dnia 1. kwietnia b.r. oświadczamy, że nie możemy uwzględnić prośby Waszej Wielbności. Dziwnym wydaje się Nam staranie się Waszej Wielbności wbrew przepisom kan. 114, 116 i 117, u któregoś z XX Biskupów w Czechosłowacji o przyjęcie do jego diecezji i przygotowywanie się do opuszczenia Naszej Archidiecezji, nie mając od Nas zapewnienia, że Cię zwolnimy z Naszej Archidiecezji, do której jesteś na podstawie bulli Stolicy św. Vixdum Poloniae unitas z dnia 29. czerwca 1925 inkardynowany³⁶ i nawet o takie zwolnienie nie prosząc³⁷*. Zdhavá procedúra repatriácie trvala niekoľko mesiacov, keďže kňaz Hric neoptoval za ČSR, a preto bol zbavený československého štátneho občianstva. Rodák z Biacoviec bol oficiálne exkardinován z krakovskej arcidiecezy v roku 1927³⁸. Z krakovských archívalií vysvitá, že biskup Vojaššák odmietol inkardinať Andreja Hrica na Spiši³⁹, v dôsledku čoho žiadateľ zakotvil v trnavskej diecéze⁴⁰.

Ďalšia personálna zmena nastala v roku 1928, keď kardinál Sapieha preložil slovenskeho kňaza Františka Urvaya z Vyšných Lapš do oravskej farnosti Bukovina – Podsklie. V dekrete zo 11. apríla 1928 roku kardinál Sapieha prikázal Urvayovi, aby oravskú farnosť prevzal už 15. apríla. V odpovedi (z 15. apríla) vyšnolapšanský administrátor poznamenal: *Fui et sum filius obediens, sed ad im-*

³⁵ Elenchus venerabilis cleri Archidioeceseos Cracoviensis pro Anno Domini 1928. Cracoviae. Typis Drukarnia Polska. 1928, s. 108.

³⁶ B. Zubert: *Inkardynacja – Ekskardynacja*. W: *Encyklopedia Katolicka. Tom VII: Ignoratio elenchi – Jędrzejów*. Katolicki Uniwersytet Lubelski. Lublin 1997, łam 224–226.

³⁷ Pismo Krakowskiej Kurii Metropolitalnej nr 2771/27 z dnia 5 kwietnia 1927 r. do księdza Andreja Hrica. (AKKM, APA 187/II, Łapsze Wyżne).

³⁸ AKKM, *Protokół czynności Konsystorza – Biskupiego Diecezji Krakowskiej w Krakowie w roku 1927*, pismo z dnia 1 września 1927 r., oznaczone sygnaturą 6207/27.

³⁹ AKKM, *Protokół czynności Konsystorza ... w roku 1927*, pismo oznaczone sygnaturą 6566.

⁴⁰ AKKM, *Protokół czynności Konsystorza ... w roku 1927*, pismo oznaczone sygnaturą 8848. Kňaz Andrej Hric začal účinkovať v roku 1927 ako správca farnosti Brezová pod Bradlom, od roku 1929 pôsobil ako správca farnosti Modrová, a Stará Lehota, od roku 1930 ako správca farnosti farnosti Litava. Od roku 1932 bol farárom v Čajkove, kde 18. novembra 1933 zomrel, a 21. novembra 1933 roku bol pochovaný. Za informáciu ďakujem Dr. Rastislavovi Karabovi, PhD, archivárovi Arcibiskupského úradu v Trnave, a prof. Jozefovi Šimončičovi.

possibilia nemo tenetur. 14. wieczor dostalem 11.IV. w Krakowie na poczcie nadany list; tedy 15.IV. nie mogłem zającz Adstrature na Bukowine Podszkle lebo to jest 8 godzin drogi od nas, ani auta ani aeroplanu niemam.

Dopis – pod ktorým sa podpísal starosta vyšnolapšanskej obce, Paweł Kri-sik, jasne dokazuje, že preložený na Oravu sacerdos arcibiskupské rozhodnu-tie považoval za svojráznu nevďačnosť. V reakcii na dekrét kardinála admi-nistrátor Vyšných Lapš vymenúva celý rad svojich zásluh pre dve lapšanské farnosti, ale aj – čo je dosť šokujúce – svoju nezištnú prácu pre poľské národné záujmy: *Pracowałem w cięskych czasach za Polski i zniebezpieczestwem żywota jak to każdy wie – prowadziłem deputacie ze Spisza do Krakowa do Warszawy do J.Em. Kard. Primasa, do Marszałka Pilsudskiego, pracowałem za Spisz Polski i teraz mnie wyganaju ze Spisza, przed rokiem przijałem Administr. parafji Łapsz Wyżnich pleno cum jure tedy nie na rok, spłaciłem ks. Hrica za nawozi 600 zł. teraz już przigotowałem wszystko także paru set złotych niemożna predsa żeby Książe Metropolita chciał zru-inować swojego najwierniejszego syna. Jestem ord. 1894. roku, od 1898 jestem prob. cierpienia ostatnich lat tak (nečitateľné sloveso) zdrowie że długo jednak niepoži-jem a na starość się (nečitateľné infinitivum) niechcialo by się nikomu, i ja by rad tu służyć i kosci tu złożyć tym bardziej że cała parafja o to prosi Najprzwiel. Książe Metropolite.*

Swoje zawsze zrobiłem młodzież wyucowałem jak najlepszi ...

List končí krátka dramatická veta: *i temu odsądzonemu zbrodniarzowi da się czas*⁴¹.

Jemné protesty slovenského kňaza vyznieli naprázdno. Krakovský *Elenchus* pre rok 1929 uvádza Františka Urvaya ako administrátora oravskej farnosti Bukovina Podszkle⁴².

Takto v rokoch 1927–1928 ubudli zo spišského dekanátu dvaja slovenskí kňazi.

24. októbra 1937 zomrel vo Frídmane dlhoročný dekan spišského dekanátu a frídmanský farár, Štefan Andrášovský⁴³.

V 1938 roku po pripojení k Poľsku 226 km², s takmer 6 tisícmi obyvateľstva bola zriadená osobitná farnosť v Javorine, ktorú viedli poľskí kňazi: farár v Za-kopanom, a zároveň dekan zakopanského dekanátu – Jan Tobolak a Stanisław

⁴¹ AKKM, APA (187/II Łapsze Wyżne). List bez paginácie.

⁴² *Elenchus ... pro anno 1929*, s. 78. *Elenchus* za rok 1928 bol vytlačený pred sťahovaním Urvaya na Oravu, t.j. pred aprílom 1928, preto kňaz Urvay je v ňom uvedený ako vyšnolapšanský admi-nistrátor. Por. *Elenchus ... pro anno 1928*, s. 93. Slovenský schematismus za rok 1940 potvrdzuje, že administrátorom oravskej farnosti Bukovina Podszkle bol od roku 1929 kňaz František Urvay. (Por. *Schematismus pro anno MCMXL ...*, s. 129).

⁴³ In Domino obdormierunt. D. Stephanus Andraszowski, Decanus Scepusiensis et Parochus in Fryd-man, die 24 Octobris a. c. Diecezansky obežník biskupstva spišského (ďalej: DOBS) 1937, Nr. X, s. 139.

Kudelski⁴⁴. Je zaujímavé, že nedošlo k obnoveniu historických väzieb Javoriny s Jurgovom.

Sám bývalý jurgovský administrátor – Anton Sikora – slúžil omšu v javorinskom kostolíku sv. Anny pravdepodobne len raz, t.j. tesne po pripojení Javoriny k Poľsku, teda ešte v jeseni 1938⁴⁵. V spomienkach, napísaných v jeseni 1947 roku, po návrate zo sedemročnej pastorácie (hlavne vo vikartovskej farnosti) si ťažkal, že sa vojenským orgánom nepačila jeho kázeň: *Już pierwsze moje wystąpienie w Jaworzynie, kiedy na prośbę władz wojskowych pojechałem ze mszą na podziękowanie za odzyskanie Jaworzyny, nie spotkało się z uznaniem przede wszystkim władz wojskowych. W nauce bowiem wygłoszonej z tej okazji nie uwielbiałem wojska z powodu odzyskania Jaworzyny, nie głosiłem wielki triumf Polski, lecz powiedziałem krótką naukę na I. niedzielę adwentową i kilka słów o odzyskaniu Jaworzyny i zachęty ludności. Uczyniłem to zaś dlatego, ponieważ znając wrogie usposobienie ludności obawiałem się by ludzie nie wychodzili mi z kościoła i nie manifestowali przeciw Polsce, do czego się zanosilo*⁴⁶.

V 1938 a 1939 v spišskom dekanáte pôsobil už len jeden slovenský kňaz, menovite tribšský rodák František Móš⁴⁷.

Tabuľka č. 3. Celkový prehľad slovenských kňazov v krakovskej arcidiecéze v rokoch 1920–1939

Por. číslo	Meno a priezvisko	Dátum a miesto narodenia	Názov farnosti	Obdobie pôsobenia	Funkcia	Dátum úmrtia; kde pochovaný?
1.	Stephanus Andrášovsky	17.8.1866 Prešov	Fridman	1920–1937	Parochus	24.10.1937 Fridman
2.	Paulus Drbják	12.2.1887 Bobrov	Krempachy	1917–1920	Adstor	6.12.1948 Spišská Nová Ves ⁴⁸
3.	Andreas Hric	12.9.1968 Biacovce	Krempachy Nová Belá, Tribš, Vyšné Lapše	1920–1927	Adstor	18.11.1933 Čajkov
4.	Antonius Kubasák	11.11.1865 Zubrohlava	Jurgov	1920–1921	Parochus	6.4.1921 Jurgov ⁴⁹

⁴⁴ AKKM, Pers. A 1328 (Jan Tobolak); Pers. A 892 (Stanisław Kudelski). Por. tiež spomienky kňaza A.Sikoru (*Pamiętnik Komitetu ...*; text bez paginácie).

⁴⁵ *Ja się cieszyłem, że nie musiałem chodzić do Jaworzyny i dlatego nawet, że znając wrogie usposobienie ludności do Polski, nie sprawiałoby mi żadnej przyjemności bliższe obcowanie z ludźmi.* (In: *Pamiętnik Komitetu...*; text bez paginácie).

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ Poz. J. Ciągwa – M. Majeríková-Molitoris: *Slovenský kňaz z Tribša František Móš*. W: *Z minulości Spiša. Ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči*. XIX. Ročník, 2011. Levoča 2011, s. 31–41.

⁴⁸ Archív Biskupského Úradu (ďalej: ABÚ) v Spišskej Kapitule. *Protocollum status personalis sacerdotum Dioecesis Scepusiensis ab Anno 1848*. Vol. I., s. 126, 127.

⁴⁹ DOBS, r. 1921, s. 17.

Por. číslo	Meno a priezvisko	Dátum a miesto narodenia	Názov farnosti	Obdobie pôsobenia	Funkcia	Dátum úmrtia; kde pochovaný?
5.	Franciscus Móš	15.9.1891 Tribš	Tribš, Nová Belá, Krempachy	1920–1939	Cooperator; Vicarius oeconomus	12.9.1971 Veľká Frankova
6.	Michael Nyulási	30.8.1834 Kacvín	Tribš	1920–1924	Parochus	4.10.1927 Tribš ⁵⁰
7.	Adalbertus Pataky	21.4.1887 Spišské Podhradie	Vyšné Lapše	1920–1922	Adstor	6.3.1948 ⁵¹
8.	Johannes Pataky	18.6.1856 Spišské Podhradie	Kacvín	1920–1922	Parochus	16.1.1930 ⁵²
9.	Julius Rác	18.9.1869 Kežmarok	Nedeca	1920–1922	Parochus	23.5.1922 Nedeca ⁵³
10.	Franciscus Rajtšán	2.4.1864 Liptovský Hrádok	Nová Belá, Vyšné Lapše	1920–1925	Adstor	28.2.1925 Vyšné Lapše
11.	Franciscus Urvay	25.1.1872 Machalovce	Nižné Lapše	1920–1928	Parochus	30.11.1944 Nižné Lapše ⁵⁴

Záverom

V troch prípadoch⁵⁵ poľskí kňazi prišli na uprázdnené spišské fary v dôsledku smrti svojich predchodcov: v apríli 1921 Anton Sikora, doterajší jurgovský kaplán, nahradil Antona Kubasáka; Franciszek Łasak – Juliusa Racza; Albin Marszałek – Štefana Andrášovského. Poľskí dušpastieri boli taktiež disponovaní krakovskou vrchnosťou na prázdne fary po odchode Slovákov do vlasti (Pavol Drbják, Ján Pataky, Vojtech Pataky, Andrej Hric).

Prvé obdobie administratívy spišských farností (1920–1925), najmä časy provizória, keď cirkevná jurisdikcia patrila formálne spišskému ordinárovi sa podstatne líši od obdobia 1925–1939, tým, že cirkevnú jurisdikciu vykonával sčasti biskup Vojaššák, sčasti arcibiskup Sapieha. Po vydaní buly *Vixdum Poloniae unitas* jurisdikciu realizoval výlučne krakovský cirkevný hodnostár.

⁵⁰ DOBS, r. 1927, s. 59.

⁵¹ ABÚ v Spišskej Kapitule. *Protocollum status personalis sacerdotum Dioecesis Scepusiensis ab Anno 1848*. Vol. II., s. 136–137.

⁵² ABÚ v Spišskej Kapitule. *Protocollum status personalis sacerdotum Dioecesis Scepusiensis ab Anno 1848*. Vol. II., s. 128–129; DOBS, r. 1930, s. 9. Mgr. Vladimírovi Olejníkovi, vedúcemu archívarovi, ďakujem za sprístupnenie údajov obsiahnutých v poznámkach číslo 49, 52 a 53.

⁵³ DOBS, r. 1922, s. 21.

⁵⁴ *Obitus Francisci Urvay. Die 30. Novembris a. c. supremum diem obiit in Nižné Lapše em. adstor Bukovina – Podskliensis R.D. Franciscus Urvay sacramentis provisus anno aet. 72. sacerdotii vero 50. Animam denati obligatis duobus Missae sacrificiis Fratrum commendando*. DOBS, r. 1944, s. 66.

⁵⁵ Po úmrti Františka Rajtšána prišiel na faru vo Vyšných Lapšiach slovenský kňaz Andrej Hric.

Prehľad lokalít narodenia slovenských dušpastierov ukazuje, že z jedenástich kňazov pôsobiacich v Krakovskej arcidiecéze: piati pochádzali zo Spiša (František Móš, Michal Nyulási, Vojtech Pataky, Ján Pataky, Július Ráč); jeden zo Šariša (Štefan Andrášovský); dvaja z Oravy (Pavol Drbják, Anton Kubasák); jeden z Liptova (František Rajtšán); ostatní dvaja z územia žup, ktorých mená sa nám nepodarilo určiť (Andrej Hric, František Urway). Na druhej strane poľskí kňazi, ktorí vystriedali slovenských dušpastierov, prišli predovšetkým z novotargského dekanátu (*decanatus neoforensis*).

Inkardinovanie slovenských dušpastierov do Krakovskej arcidiecézy bolo prevedené pápežskou bulou *Vixdum Poloniae unitas*. Pričlenenie deviatich farností nedeckého dekanátu ako aj trstenského dekanátu, mocou ustanovení pápežskej buly, do Krakovskej arcidiecézy znamenalo v dôsledku, že južné hranice Poľskej republiky boli totožné s južnými hranicami krakovskej arcidiecézy, ako aj to, že slovenskí dušpastieri podliehali v plnej miere kardinálovi a krakovskému arcibiskupovi Adamowi Štefanovi Sapiehovi, ktorý ustanoveniami buly získal plnú jurisdikciu nad malým územím spišskej diecézy.

Bibliografia

Pramene

Akta parafialne (APA 79 (Jurgów); APA 187/II (Łapsze Wyżne); APA 211 (Niedzica). (Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie).

Diecezášsky obežník biskupstva spišského. R. 1921, 1922, 1927, 1937, 1944.

Elenchus venerabili cleri archidioceseos Cracoviensis. Sedi Apostolicae immediate subjectae pro Anno Domini 1922. Cracoviae 1922. (a všetky ročníky prameňa do roku 1939, s výnimkou roku 1932, keď *Elenchus* nebol vydaný).

Konkordat pomiędzy Stolicą Apostolską a Rzeczpospolitą Polską, podpisany w Rzymie dn. 10 lutego 1925 r. (Dz.U.R.P. Nr 72, poz. 501).

Notificationes e Curia Principis Metropolitae Cracoviensis. A.D. 1925, Nr. IV.–V.; A.D. 1926, Nr. I.–II. (B.m.d.w.).

Osobné spisy kňazov krakovskej diecézy: Pers. A 892 (Stanisław Kudelski); Pers. A 1328 (Jan Tobolak). (Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie).

Pamiętnik budowy kościoła parafialnego w Jurgowie. (Archiwum Urzędu Parafialnego w Jurgowie).

Pápežská bula *Vixdum Poloniae unitas*, (z 25. októbra 1925). In: *Notificationes e Curia Principis Metropolitae Cracoviensis.* A.D. 1926, Nr. I.–II., s. 1–4.

Protocollum status personalis sacerdotum Dioecesis Scepusiensis ab Anno 1848. Vol. I, II. (Archív biskupského úradu v Spišskej Kapitule).

Protokół czynności Konsystorza Ksiązęco – Biskupiego Diecezji Krakowskiej w Krakowie w roku 1925; 1927. (Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie).

Schematismus Almae Dioecesis Scepusiensis pro Anno a Christo nato 1838. Leutschoviae; bez vroczenia. (Navyše Schematismy z rokov: 1920, 1940).

Spisz i Orawa w diecezji Krakowskiej 1919–1929. Archivna jednotka bez signatúry. (Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie).

Literatúra

J. Ciągwa: *Stan prawny na Spiszu i Orawie w latach międzywojennych.* W: *Studia Iuridica Silesiana.* T. 11. Pod redakcją A. Lityńskiego. Katowice 1986.

J. Ciągwa: *Kościół Krakowski a prawa językowe mniejszości słowackiej na Spiszu w latach 1920–2005.* In: *Cuius regio, eius religio? II.* Publikacja po Zjeździe Historyków Państwa i Prawa, Lublin, wrzesień 2006. Lublin 2008.

J. Ciągwa – M. Majeríková-Molitoris: *Slovenský kňaz z Tribša.* In: *Z minulosti Spiša.* Ročenka Spišského dejepisného spolku v Levoči. Levoča 2011.

Lexikón kňazských osobností Slovenska. Bratislava 2000.

F. Móš: *Roky 1918–1939 na severnom Spiši.* Bratislava 1944.

A. Sikora: *Roku Pańskiego 1947.* In: *Pamiętnik budowy kościoła parafialnego w Jurgowie.* (Archiwum Urzędu Parafialnego w Jurgowie).

E. Wileńska: *Jurysdykcja.* In: *Encyklopedia Katolicka. Tom VIII: Język – Kino.* Katolicki Uniwersytet Lubelski. Lublin 2000.

J. Wiślicki: *Konkordat. Studium prawne.* Lublin 1926.

B. Zubert: *Inkardynacja – Ekskardynacja.* In: *Encyklopedia Katolicka. Tom VII: Ignoratio elenchi – Jędrzejów.* Katolicki Uniwersytet Lubelski. Lublin 1997.

P. Zubko, M.Švárný: *Spišskí biskupi.* Spišská Kapitula – Spišské Podhradie 1996.